

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

FELSEFEYE ÇAĞRI / ARISTOTELES

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

S O S Y A L Y A Y I N L A R

Felsefeye Çağn
ARISTOTELES

SOSYAL YAYINLAR

Babiali Caddesi. No. 14 Cağaloğlu — İstanbul
Tel: (0212) 5283314 — (0212) 5277982
<http://www.sosyal yayinlar.com>

Martin Heidegger
NEDİR BU FELSEFE?
Çeviren: Ali İrgat

ISBN 975-7384-74-7

BİRİNCİ BASKI: Kasım, 2003

Tüm hakları saklıdır. Bu çevirinin hiçbir bölümü
—tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında—
yayıncının izni olmadan yeniden üretilemez, kopyalanamaz,
herhangi elektronik ya da dijital bir yolla çoğalulamaz.

Yayına hazırlayan: Zeynep Gülbay
Tasarım ve uygulama: Diren Yardımlı & Tolga Gürpınar
Sayfa düzeni *Charter BT* ile yapılmıştır
Kitap Matbaası'nda basılmıştır.

Printed in Türkiye

© SOSYAL YAYINLAR, 2003

Felsefeye Çağrı

(*Protreptikos*)

ARISTOTELES

Almancadan çeviren
Ali Irgat

SOSYAL YAYINLAR
İSTANBUL

Çeviriye Önsöz

İSVEÇLİ ARİSTOTELES UZMANI Ingemar Düring tarafından (ondan önce ve sonra da yapıldığı gibi) Yeni Platoncu Iamblichos'un aynı başlıklı yapıtından ve Aristoteles'in diğer fragmanlarından yeniden toparlama yaparak ilk olarak 1961 yılında Göteburg Studia Graeca at Latina Gothoburgensia dizisinde İngilizce olarak yayınlanmış *Protreptikos*'un (Uyarı Konuşması) Türkçe çevirisini "Felsefeye Çağrı" başlığı altında sunuyoruz. Çeviri, bu yapıtın Almanca baskısından yapıldı. Metindeki sıralandırma ve numaralandırma Düring'e aittir. Düring'in dipnotlarından sadece, filolog olmayan okuyucuları ilgilendirecek olanlar çevrilmiştir.

Tıpkı Platon'un diyalogları gibi felsefe için bir tür "reklam" yazısı olan ve diğer sorular yanında özellikle "felsefe nedir, ne için yapılmalıdır, yapılmak zorunda mıdır ve felsefi yaşam tarzı, felsefi bilgi nedir" sorularını irdeleyen Protreptikos, sözde (pek tanınmayan Kıbrıslı derebey) Theimison'a, ama aslında Atina gençliğine seslenmektedir ve Platon'un Akademisindeki eğitim programını eleştiren İsokrates'in Antidosis başlıklı yazısına karşı M.Ö. 351/350 yılında yazıldığı bilinmektedir.

Themison'a
Uyarı Konuşması

>SENİN BİLME TUTKUNU, sevgili Themison, ayrıca mükemmel olma ve mutlu yaşama çabam başkalarından biliyorum, ve eminim ki,< (B 1) felsefeye başlamak için senden başka hiç kimse daha uygun koşullara sahip değildir, zira sen zengin olduğundan bunun için para harcayabilirsin,¹ ve saygın bir konuşma sahipsin. >Öyle ya, çoğu insan mutlu bir yaşamın dış servete dayandığına inanır, ve bu hiç de nedensiz değildir; zira gördüğümüz gibi akılsız olmalarına rağmen birçok insanın işleri iyi gitmektedir ve başarılıdırlar. Tabii ki

tam bunun aksinin olduğu durumlar da yaşı-
mışsındır. Hem geçmişe dair bilgine, hem de
kendi yařantına dayanarak, dūřmeden önce
gelen kűstahlık durumlarını anımsayacaktır:
sen, zenginliđe, mutluluk ve gűce çok
gűvenen, ve bu yűzden mutsuzluđa dođru
sarp bir dűřűřű yařamak zorunda kalan
adamlar tanıdın. Bařarıları ne kadar bűyűk
idiyse, başarısızlıklarını ve mutsuzluklarını o
kadar derin şekilde duyumsar onlar, ve şim-
diki konumları< (B 2) onların ödevleri ola-
rak grdűkleri řeyi kendi gayretleriyle yap-
malarını engellediği için, utanç duyarlar. Bu
insanların ktű yazgılarına bakarak, benzer
bir yazğıdan kaçınalım ve mutlu yaşamın çok
servete sahip olmakta değil, insanın iyi bir
ruh yapısına sahip olmasında yattığını göz
nűnde bulunduralım.² Bedene gelince, kim-
se, pek řık elbiselere bűrűnműř olduđu için
birini <tanrıların> mutlu <kıldığı> biri say-
macaktır, daha ziyade, tűm dıř sűslere sahip
olmasa da, sađlıklı ve dűzgűn bir yapıya sahip

olan biri mutlu sayılır.³ Aynı şekilde ruh ancak, eğitilmişse mutlu sayılabilir; dış mallarla pek süslenmiş, ama kendisi hiçbir değere layık olmayan biri değil, sadece eğitilmiş insan mutlu sayılır. Durum bir atta da aynıdır; altından boyunduruk ve kıymetli eşya taşısa da, başka bir işe yaramadığı zaman böyle bir ata değer vermeyip, iyi özellikleri olan atı yeğleriz. (B 3) Bayağı insanlar büyük zenginliğe sahip olduklarında, onların o serveti, ruh zenginliğinden bile daha yüce saydıkları olmaktadır, ve bu herşeyin en aşağılanası olamdır. Bir efendi, kölesinden daha az değerli görünecek olsa, o zaman alaya maruz kalırdı; aynı şekilde, zenginlik edinmeyi kendi kişiliklerinden daha önemli bulan insanları sefil insan saymak gerekir.

(B 4) Ve durum gerçekten de böyledir; zira bir atasözüne göre aşırı doyum, küstahlığı doğurur; eğitimsizlik egemenliğe eşlik ederse, bundan büyüklük hastalığı çıkar. Zira ruhları kötü durumda olan insanlara ne zengin-

liğin, ne gücün, ne de güzelliğin bir yararı olur, aksine bu şeyler, eğer onlara akıl eşlik etmiyorsa, mevcut oldukları oranda sahiple-rine derin ve çok yönlü olarak zarar verirler.⁴ “Çocukların eline bıçak vermeyin” deyimi, “bayağı insanların eline güç vermeyin” anla-mına gelir.

(B 5) Felsefi kavrayış, daha çok kendi ciddi çabalarımızın ve felsefenin bize arattırdığı şeyleri aramanın bir ürünüdür —sanırım buna herkes katılacaktır—. Bu yüzden, boş mazaretlere sığınmadan, felsefe yapmak zorundayız.

(B 6) “Felsefe yapma” sözcüğü bir yandan felsefe yapmak zorunda olup olmadığımızı sorgulamak, diğer yanda ise kendimizi felse-feye adanmak anlamına gelir.

(B 7) Yaşamları tanrılarındaki gibi olanlara değil, insanlara seslendiğimizden, uyanları-mızı toplumsal yaşamda bir yararı olan diğer uyanlarla birleştirmemiz gerekir. Şunları söy-lemek gerekir.

(B 8) Yaşam için sahip olduğumuz şeyler, örneğin beden ve bedene hizmet eden şeyler, bir araç gibi hizmetimizdedir. Bu araçların kullanımı, tehlikesiz değildir; bunları doğru şekilde kullanmayanlarda bu araçlar genelde ters etki yaratırlar. Bu yüzden tüm bu araçları en iyi tarzda kullanmada bizi yardımcı olacak bilgiyi edinmeye ve uygun olarak uygulamaya çabalamalıyız. Eğer devlet işlerini doğru olarak yapmak ve özel yaşamımızı yararlı bir şekilde biçimlendirmek istiyorsak, filozof/bilgisever olmamız gerekmektedir.

(B 9) Ancak farklı farklı türden bilgi vardır; bir yanda yaşamsal önemi olan şeyleri yaratan bilgi vardır, diğer yanda ise bunları kullanan bilgi. Başka bir sınıflandırma ise: hizmet eden/gören bilgi türleri ve emreden bilgi türleri; sonuncular, daha üst derecedirler, ve asıl anlamdaki iyi, bu türdeki bilgilerdedir. Madem ki sadece felsefe, yani doğru bir yargıya varmasını bilen, akli kullanan ve iyi olanı bütün olarak göz önünde bulunduran bil-

gi türü, tüm diğer bilgi türlerini kullanabilir ve onları doğanın ilkelerine göre yönlendirebilir, o zaman bu da, zorunlu olarak felsefe yapmamız gerektiğine dair bir argümandır. Zira sadece felsefe, doğru yargıyı ve neyi yapmamız, neyi yapmamamız gerektiğini belirleyen buyurgan güce sahip ve yanılgıdan uzak kavrayışı içinde barındırır.⁵

(B 10) Aynı uyarıya varmak için sorumuza daha derinlemesine girelim ve onu teleolojik {amaca dair} bakış açılarından ele alalım.

(B 11) Meydana gelen şeylerden bazıları varlıklarını <insamn> planlayan düşünmesine ve teknik yeteneğine borçludurlar, örneğin bir ev ya da bir gemi —her ikisinin de önkoşulları, yetenek ve planlamadır—, diğerleri ise insan yeteneği aracılığıyla değil, doğa aracılığıyla meydana gelirler: doğa, hayvan ve bitkilerin yaratıcısıdır, ve bütün bu türden meydana gelişler, doğaya uygun olarak oluşur. Ama tesadüfen meydana gelen şeyler de vardır. Ne insan yeteneği aracılığıyla, ne doğa

aracılığıyla ne de zorunluluk nedeniyle oluşan şeylerin çoğunun tesadüfen meydana geldiklerini söyleriz.

(B 12) Tesadüfen oluşan bir şey, ne herhangi bir amaçla oluşur, ne de herhangi bir hedefi vardır. Ama insan yeteneği aracılığıyla meydana gelmiş şeylerin, bir hedefi ve amacı vardır (zira yeteneği olan biri, ne için ve hangi amaç için yazdığını her zaman temellendirebilecektir), ve amaç, amaç için oluş(turul)an şeyden daha iyidir. Benim sözünü ettiğim şeyler, nedenlerinin rasgele yetenekler değil, yeteneğin kendisinin olduğu şeylerdir; zira tabii ki hekimlik, hastalığa değil, sağlığa neden olandır, ve inşaat zanaatı evin nedenidir, yıkmanın değil. Demek ki insan yeteneği aracılığıyla meydana gelen herşey, bir amaç için yapılır, ve bu onun hedefidir ve [amaç] en iyi olan şeydir. Ancak tesadüf aracılığıyla oluşan birşey, herhangi bir amaç için meydana gelmez. Tabîi ki bir tesadüf aracılığıyla da iyi birşey meydana gelebilir, ancak bu, tesa-

düfen meydana geldiği sürece, tesadüf dolaşısıyla iyidir demek değildir; zira tesadüfen oluşan birşey, hep belirsizdir.

(B 13) Doğaya göre oluşan herşey, bir amaç için oluşur, ve bir doğa ürünü, bir zanaat ürününden hep daha fazla amaçlıdır. Zira doğa, insanın zanaatkarlığını değil, insanın zanaatkarlığı doğayı taklid eder, ve zanaat, doğayı desteklemek ve doğanın bitirmediğini tamamlamak için vardır.⁶ Zira doğa bazı şeyleri dış yardım olmadan kendi başına bitirebilir görünmektedir; bazılarında ise zorlanmakta ya da hiç yapamamaktadır. Bu, kendini hemen canlıların oluşumunda gösterir. Bazı tohumlar, hangi toprağa düşerlerse düşünler, hiç bakılmadan yeşerirler; bazıları ise bunun için tarım zanaatını gerektirir. Aynı şekilde bazı canlılar tamamen kendiliğinden gelişir ve olgunluğa erişirler, ama insan, varlığını sürdürebilmek için bir sürü zanaata gereksinim duyar, önce hemen doğar doğmaz, sonra beslenmek için.

(B 14) Madem ki insan zanaatları doğayı taklid ediyor, öyleyse insan zanaatı ürünlerinin bir amaca uygun olmaları belli ki doğaya dayanmaktadır. Düzgün olarak meydana gelen herşeyin, bir amaç için meydana geldiklerini söyleyebiliriz. Güzel birşey olan, düzgün oluşmuştur, ve oluşan ya da oluşmuş herşey, eğer doğal süreç normal gelişmişse, güzeldir. Buna karşın doğaya aykırı olan şey, kötüdür ve doğaya uygun olana karşıttır. Demek ki normal, doğaya uygun oluşum, bir amaç için olmaktadır.

(B 15) Bunu bedenimizin tek tek bütün organlarında görebiliriz. Örneğin gözkapaklarına bakıldığında, onların amaçsız yere değil, aksine gözleri korumak, onların dinlenmesini sağlamak ve gözün içine dışarıdan birşeyin girmesini önlemek için olduklarının farkına varılır. Doğal şeylerin bir amaç için oluştuklarını söylediğimizde, tıpkı yapay olarak üretilmiş şeylerin belli bir amaç için yapıldıklarını söylediğimizdeki gibi aynı şeyi kas-

tederiz. Örneğin, deniz taşımacılığı için bir gemi yapılması gerekiyorsa, bununla geminin ne için yapıldığının amacı bellidir.

(B 16) Canlıların ya hepsi, ya da sadece en iyileri ve en yüceleri, doğadan çıkmış ve doğaya uygun olarak oluşmuşlardır. Buna karşı argüman olarak hayvanların çoğunun bozmak ve zarar vermek için doğaya karşı olarak oluştuklarını söylemenin bir anlamı yoktur. Yeryüzünde bulunan canlıların en yücesi, insandır; bundan, onun doğadan ve doğaya uygun olarak meydana geldiği açıkça çıkar.

(B 17) Eğer (1.) amaç hep, amacı olduğu şeyden daha iyi ise (zira herşey amaç için meydana gelir ve amaç hep daha iyidir ve herşeyin en iyisidir); ve eğer (2.) doğaya uygun amaç, tamamlanana kadar kesintisiz yol alan oluşum sürecinde en son olarak erişilen şey ise; ve eğer biz (3.), insanda ilkin bedenin, ancak bundan sonra ruha ait olan şeylerin geliştiğini ve meydana çıkma açısından daha iyi olanın tamamlanmasının hep sonradan

geldiğini kabul ediyorsak, ve böylelikle biz (4.) ruhun, bedenden sonra oluştuğunu, ve ruhsal şeylerden düşünmenin en son olarak ortaya çıktığını kabulleniyorsak (zira görüyoruz ki bu, insanda doğaya göre en son olarak ortaya çıkmaktadır, ve bu yüzden o, yaşlıların sahip olma isteğine maruz kalan yegane servettir), eğer (5.) tüm bunlara karşı çıkılmazsa, öyleyse düşünme, doğa gereği bizim amacımızdır ve bunun uygulanması, onun için var olduğumuz o en son şeydir. Doğaya uygun olarak oluştuğumuz varsayılırsa, o zaman bizim düşünmek ve öğrenmek için var olduğumuz da böylelikle açıktır.

(B 18) Şimdi, varolan düşünce nesnelerinden hangisi için tanrının bizi yarattığı sorusunu soralım. Phleius sakinleri, bu soruyu Pythagoras'a sorduklarında, o şu yanıtı verir: *“Gökyüzünü seyretmek için”*. O kendisine *doğayı gözleyen* derdi ve bunun için yaşama başladığını söylerdi.

(B 19) İnsanın hangi amaç için doğmak ve

yaşamak isteyebileceği sorusuna Anaxagoras'ın da şöyle bir yanıt verdiği söylenmektedir: “Gökyüzünü *seyretmek*, gökyüzündeki yıldızları, ay ve güneşi”, sanki bütün diğer şeyler zahmete değmezmiş gibi.

(B 20) Bu fikre göre demek ki Pythagoras, bilmek ve düşünmek için her insanın tanrı tarafından yaratıldığını yerinde olarak iddia etmektedir. Bu bilmenin nesnesinin acun düzeni mi yoksa herhangi başka bir doğa mı olduğu, belki sonra ele alınacaktır; şimdilik bize buraya kadar söylenen, dayanak noktası olarak yetmektedir. Zira madem ki doğa gereği amaç, düşünmek ise, o zaman bunu yapmak hiç kuşkusuz herşeyin en iyisidir.

(B 21) Bu yüzden tüm diğer şeyleri, insanın kendi içinde de var bulunan iyi şey için yapmak gerekir; bunlardan bedensel şeyleri, ruhsal şeyler için, erdemi ise düşünmek için yapmalıdır, zira düşünmek, en yüce şeydir.

(B 22) Aynı hedefe, yani mutlu olmak isteyen kişinin felsefe yapmak zorunda olduğu-

na> şu düşünce de götürür: (B 23) Bütün doğada bir düzen egemen olduğundan, o hiçbir şeyi rastgele değil, aksine herşeyi belli bir amaca yönelik olarak yapar. Rastgele olanı dışlamakla amacın gerçekleşmesini, bütün insan zanaatlarından daha büyük ölçüde sağlar, çünkü, artık bildiğimiz gibi, insanın yeteneği, doğanın taklid edilmesidir. Doğa gereği insan, ruh ve bedenden ibaret olduğundan, ruh ise bedenden daha değerli olduğundan, ve daha aşağı olan, daha iyi olanın bir amaç için emrinde olduğundan, beden, ruh için vardır. Ruhun kısmen rasyonel, kısmen de irrasyonel olduğunu ve irrasyonel kısmın da daha az değerli olduğunu biliyoruz. Bundan, irrasyonel kısmın rasyonel kısım için var olduğunu çıkarırız. Rasyonel kısım, akli içerir. Demek ki bu akıl yürütme zorunlu olarak, herşeyin akıl için var olduğu sonucuna götürür.

(B 24) Akıl işlevi, düşünmektir; düşünmek ise, düşünce nesnelere bakmaktan oluşur,

tıpkı görme duyusu işlevinin görülebilir olanı görmek olması gibi. Demek ki insanlar için herşeyi değerli kılan şey, düşünme ve akıldır, zira diğer şeyler ruh için değerlidirler; ruh alanı içinde en değerli şey, akıldır; zira herşey akıl için vardır.

(B 25) Düşünme edimleri arasında bazıları, yani kendileri için yapılanlar, tamamen bağımsızdırlar.⁷ Bir başka şey için bilgi meydana çıkaran düşünme edimleri, hizmetkarlara benzerler. Kendisi için yapılan şeye, başka bir şey için araç olarak yapılan şeyden her zaman daha fazla değer biçilir; böylelikle bağımsız olan şey, bağımsız olmayandan daha üstündür.

(B 26) Eylemde bulunan kişi kendi çıkarlarını göz önünde bulundursa ve onun eylemi bu bakış açısı tarafından belirlenmiş olsa bile, eylemlerimizde aklımızı kullandığımızda, aklın yolunu izleriz. Eylemde bulunan kişi, bedenini hizmetkar olarak kullanır ve hatta raslantıya büyük bir alan ayırmak zorunda-

dır; her ne kadar eylemlerin çoğu için bedeni bir araç olarak kullanmak zorundaysa da o genelde, içinde aklın belirleyici rol oynadığı eylemleri yerine getirir.

(B 27) Demek ki kendi kendisi için olan, amaç gütmeyen düşünme, başka birşeyi elde etmek için hizmetkarlık eden bir düşünmeden daha saygın ve değerlidir. Kendi kendisi için olan düşünme, kendiliğinden saygıdeğerdir, ve onu ulaşılmaya değer kılan şey, aklın bilgeliğidir, tıpkı pratik yaşam becerikliliğinin, eylemler için ulaşılmaya değer olması gibi. Demek ki iyi ve saygıdeğer olan, her şeyden önce felsefi düşünmede yatmaktadır, buna benzer rasgele herhangi bir düşünmede değil; {zira her tasarım daha baştan saygıdeğer değildir; sadece bir felsefe ustasının düşüncesinin, şayet bu, acunda hüküm süren ilkeye yönelikse, bilgeliğe yakın ve asıl anlamda bilgelik olduğunu söyleyebiliriz}.⁸

(B 28) Algılama ve akıldan yoksun edilen bir insan, bitki halini alır; sadece akıldan yok-

sun edilirse, bir hayvana dönüşür; irrasyonel olandan kurtarıldığında ve sadece akla dayandığında ise insan, tanrıya benzemeye başlar.

(B 29) Onun aracılığıyla diğer canlılardan ayrıldığımız akıl sadece, raslantısal ve değersiz olanı benimsemeyen bir yaşam biçiminde⁹ kendini tam olarak geliştirir. Hayvanlarda da bir zeka ve akıl kıvılcımı olduğu kesindir, ancak felsefi akıl gücünden en az oranda bile bir pay almazlar. Bu güç, sadece tanrılara >ve insan aklın özgüdür. Öte yandan duyulara dayalı algılamadaki keskinlik ve doğal içgüdüler söz konusu olduğunda, birçok hayvan insandan çok çok üstündür.

(B 30) İyi'den ayırlamayacak yegane şey aslında akla dayalı yaşamdır, ve iyi'ye dair tasarımın bunu içerdiği genelde bilinmektedir. Zira yaşamında akli izlemiş değerli bir adam, rastlantısal olanın kurbanı olmaz, aksine kendini rastlantıya bağlı olandan kurtarmasını diğer insanlardan daha çok bilir. Tam

inanarak kendini hep bu yaşam biçimine verirsen, güven içinde olabilirsin.¹⁰

(B 31) Hepimiz, hem ulaşılabilen hem de yararlı olan şeyleri seçeriz. Öyleyse felsefenin bu iki niteliğe de sahip olduğu ve felsefeye ulaşmadaki zorluğun, onun getirdiği yarardan daha az olduğu kabul edilmelidir.

(B 32) Zaten hepimiz, kolay olanın peşinde koşmayı yeğleriz. Adil olmaya, iyiye dair bilgiyi, ve aynı şekilde doğaya ve diğer gerçekten varolanlara dair bilgiyi¹¹ edinebilecek yetenekte olduğumuzu kanıtlamak kolaydır.

(B 33) İlk ve basit olan hep, ikinci ve bunlardan oluşandan daha tanınmıştır; aynı şekilde doğal öncelik sıralamasında daha üstte olan, daha alttakinden daha tanınmıştır. Bilgi, daha çok mantıksal olarak belirlenmiş ve düzenlenmiş olanla ilgilenir, bunun tersiyle değil, aynı şekilde temel etkenlerden¹² meydana gelenlerle ilgilenmek yerine, bu etkenlerin kendileriyle ilgilenir. Ayrıca iyi şeyler, kötü şeylerden daha büyük çapta belirlen-

miş ve düzenlenmişlerdir, örneğin adî bir insana karşı iyi bir insan. Bu türden karşıtlıklar, aynı ayırıcı özelliklerine sahip olmalıdırlar.¹³ İlk olan, ilk olmayana göre daha fazla bir neden olma özelliğine sahiptir; zira ilk olan ortadan kaldırıldığında, ilk olmayanın varlığının bundan aldığı şey de ortadan kalkacaktır: çizgiler, sayılar ortadan kaldırıldığında; yüzeyler, çizgiler ortadan kaldırıldığında; cisimler, yüzeyler ortadan kaldırıldığında; aynı şekilde sözcükler, heceler ortadan kaldırıldığında; heceler, harfler ortadan kaldırıldığında.

(B 34) Bu nedenle, madem ki ruh, bedenden daha değerlidir (zira o, doğası gereği hükmedendir), ve madem ki beden için tıp ve jimnastik gibi uzmanlık alanları ve bilgi vardır (bunlara bilgi disiplinleri adını veriyoruz ve bunlara hakim olan insanların bulunduğunu iddia ediyoruz), o zaman ruh ve ruhun mükemmelliği için de bizim edinebileceğimiz herhangi bir önlem ve uzmanlık alanı olma-

lıdır; öyle ya biz, hakkında daha çok bilgisiz olduğumuz ve daha zor bilgi edinebildiğimiz nesnelere dair bilgi edinebilmekteyiz.

(B 35) Durum, doğaya dair bilgide de aynıdır; temel etkenleri ve doğadaki en yalın elementleri kavramak, bunlardan oluşmuş şeyleri kavramaktan daha gereklidir. Zira oluşmuş şeyler, ilke anlamındaki ilk şeylerden¹⁴ değildir, ve önce olan, varlığını bu şeylerden almaz, aksine diğer şeylerin o önce olandan oluştukları ve onun aracılığıyla varlıklarını sürdürdükleri açıktır.

(B 36) Ateş, hava, sayı ya da diğer başka “doğa”ların, temel etkenler oldukları ve diğerlerine karşı önce olmaları bir yana, bunlar bilinmediği sürece diğer şeylere dair herhangi birşeyin bilinemeyeceği herhalukarda kesindir. Zira heceleri tanımayan biri, nasıl söylenmiş sözcükleri anlayabilsin, ya da harfler hakkında hiçbirşey bilmiyorsa, heceleri nasıl bilsin?

(B 37) Gerçeğe ilişkin bir bilgi¹⁵ ile ruhun

mükemmelliğine dair bir bilginin varoldukları ve bizim bunların her ikisini de edinebilme yeteneğimiz olduğu belirtilmiş olsun.

(B 38) Bu, >ilkeleri kavrama<mn da servetlerin en büyüğü ve tüm diğer şeylerden daha yararlı olduğu şundan çıkmaktadır: ahlaksal olarak en iyi ve doğası gereği en güçlü adamın yönetmesi gerektiği,¹⁶ ve ayrıca, ifade edildiği şekliyle bilgece bir kavrayışı dile getiren yasaların, yegane yönetici ve buyurucu olduğu konusunda hepimiz hemfikiriz.

(B 39) Ayrıca: ahlaksal anlayışlı bir insandan başka kim bize, iyi olma için daha iyi bir ölçü ve yön gösterici olabilir? O, düşünme ve bilgiye dayanarak bir seçim yapıp, ne için karar verdiyse, o iyidir, ve bunun tersi ise, kötüdür.

(B 40) Bütün insanlar, karakterlerine ne uygunsa onu seçerler, örneğin adil olan, adil bir yaşamı; cesur olan, cesaret isteyen bir yaşamı, bilge olan ise bilgece bir yaşamı seçer. Aynı şekilde, akıl gücüyle donanmış bir insa-

nın, felsefeyi seçeceği açıktır, zira gücün görevi, felsefe yapmaktır. Olabildiğince kesin olan bu yargıdan, akıl gücünün, servetlerin en yücesi olduğu açıkça çıkmaktadır.

(B 41) Bu tezin doğru olduğu, aşağıda daha da açık görülebilir: Düşünme ve bilme, insanlar için peşinde koşmaya değer şeylerdir, zira bunların her ikisi olmadan, insan onuruna uygun bir yaşam yaşanamaz; ki bunlar pratik yaşam için de yararlıdırlar, zira düşünerek ve bilgiye dayanan eylemle yapılmamış birşeyi, biz iyi saymayız.¹⁷ Mutlu yaşam, ister haz ve rahatlıktan, ister ahlaksal mükemmellikten, isterse akıllı kullanmaktan ibaret olsun, bunların her birinde felsefe kaçınılmazdır; zira bu konular hakkında açık-seçik bir görüşe yalnızca felsefe aracılığıyla ulaşabiliriz.

(B 42) Kim ki, her bilgiden ondan ayrı bir sonuç aramaktadır ve her bilginin birşeye yaramasını istemektedir, o kişi, iyi ve zorunlu arasındaki temelden gelen farkın ne kadar büyük olduğunu hiç bilmiyor demektir. Zira

bu fark, çok büyüktür. Başka birşey için sevdiğimiz ve onlarsız yaşayamayacağımız şeylere, zorunlu şeyler ve etkenler diyoruz; ancak onlardan başka birşey çıkmasa da kendisi için sevdiğimiz şeylere asıl anlamda iyi şeyler adını veriyoruz. Zira birşeyin hep başka birşey için seçilmesi, ve bunun sonsuza kadar geri gitmesi olmaz. Bir yerde durulması gereken nokta olmalıdır. Her yerde şeylerin kendisinden ayrı bir yarar aramak ve “bu bizim ne işimize yarar” ve “bunu ne için kullanabiliriz” diye sormak, gerçekten de gülünçtür. Böyle konuşan biri, yüce ve iyiyi tanıyan ve neden ile etken arasında ayırım yapabilen biriyle —benim fikrimce— bir tutulamaz.

(B 43) Biri bizi ruhlar adasında düşünse, o zaman doğruyu söylediğim daha iyi şekilde görülecektir. Orada hiçbir gereksinimiz olmazdı, ve diğer şeylerin hiçbirisi bize herhangi bir yarar sağlayamazdı; bize bir tek düşünmek ve felsefe yapmak kalırdı, yani işte bizim şimdi de özgür yaşam dediğimiz şey. Eğer bu

doğruysa, ruhlar diyarına yerleşmek imkanı olup da kendi seçimiyle bunu yapmayan biri, haklı olarak utanmayıp ne yapsın? Bu nedenle bilginin insanlara hediye ettiği şey, ve bundan çıkan iyilik, az değildir. Tıpkı, bilge şairlerin söylediği gibi, nasıl ki adil olmanın meyvelerini ölümler diyarında toplayacağız, öyleyse felsefenin meyvelerini de ruhlar diyarında toplayacağımızı söyleyebiliriz.

(B 44) Bu yüzden, felsefenin yararlı olmaması veya bir çıkar sağlamaması durumunda, bunun bizi fazla ilgilendirmemesi gerekir, zira biz, öncelikle onun yararlı olduğunu değil, iyi olduğunu, ve onun başka birşey için değil, kendisi için seçilmesi gerektiğini iddia ediyoruz. Tıpkı bizim, ondan başka bir kazanç sağlamadığımız tiyatro oyunu için Olympia'ya (zira görmek (*theoria*), çok paradan daha değerlidir) gitmemiz gibi, ve tıpkı Dionysien kutlamalarındaki dramatik oyunları, oyuncularından birşey almak için izlemediğimiz gibi (zira biz bunun için para ödüyö-

ruz), ve tıpkı bizim birçok diğer tiyatro oyunlarını bir yığın paradan daha yüce saymamız gibi, aynı şekilde evreni gözlemlemek de, genel kaniya göre yararlı sayılan¹⁸ tüm diğer şeylerden daha yüce sayılacaktır. Öyle ya, <sahneye> kadınlar ve köleler olarak çıkan ya da <Olympia'da> dövüşen ve koşu yarışması yapan insanlara gitmek için yolculuk sırasında insanlar bir yığın zahmete katlanırken, nesnelerin doğasım ve gerçekliği karşılıksız incelemeliyiz demek, doğru değildir.

(B 45) Böylece şimdi doğanın amaçlı oluşundan yola çıkarak felsefeye çağrıya doğru yol aldık, ve pratik yaşam için hiçbir yararı olmasa bile, felsefenin, iyi ve kendi başına bir değer olduğundan eminiz.

(B 46) Felsefi düşünmenin, günlük yaşam için de bize gerçekten en büyük faydayı sağladığı, meslek ve eylemlerle gösterildiği zaman kolaylıkla kabul edilecektir. Bütün zeki doktorlar ve jimnastik öğretmenlerinin çoğu, iyi bir doktor ve jimnastikçi olmak iste-

yen birinin, doğa hakkında bilgi sahibi olması gerektiği konusunda hemfikirdirler. Aynı şekilde iyi olan yasa koyucular da doğa hakkında bilgi sahibi olmak zorundadırlar, hem de doktor ve jimnastikçilerden daha fazla. Zira onların meslek ustalığı, beden mükemmelliğini sağlamaktır, yasa koyucular ise ruhun mükemmelleşmesiyle uğraşırlar, ve bütün topluma mutluluğun ya da mutsuzluğun yollarını öğretmeyi üstlenirler. Bu yüzden onların felsefeye daha çok gereksinimleri vardır.

(B 47) Diğer el zanaatları mesleklerinde en iyi aletler, doğayı gözlemleyerek bulunmaktadır; örneğin, marongozlukta çekül, cetvel ve daire çizme aleti; bazı aletler için suyu, diğerleri için ise yakaladığımız güneş ışınlarını gözlemlemek, örnek oluşturur. Bu araçların yardımıyla algılama için neyin çizgisel doğru ve düz olduğunu yeterli bir ölçüde saptarız. Aynı şekilde devlet adamının da, doğanın kendisinden ve doğru olandan aldığı ve

onların yardımıyla neyin adilce, neyin güzel olduğu ve neyin teşvik edilmesi gerektiği konusunda yargıya varacağı bazı ölçeklere sahip olması gerekir. Zira tıpkı el zanaatlarında daha önce sözü edilen türden araçların diğerlerden ayrıcalıklı olması gibi, aynı şekilde en iyi ölçek, en üst düzeyde doğaya uygun olan ölçektir.

(B 48) Ancak kendini felsefeye adamamış ve gerçeği görmemiş kişi, buna ulaşamaz. Zira diğer mesleklerde¹⁹ araçlara ve en eksiksiz hesaplamalara ilk ilkelerden yola çıkarak varılmaz, aksine bunlara ikinci, üçüncü ve birkaç kez çıkarsanmış olandan yola çıkarak ulaşılır, ve bu yüzden bu mesleklerin bilgisi, yaklaşık bir bilgidir ve akıl yürütmelerini deneyime dayandırırılar. Bir tek filozof, kesin şeylerin kendilerini kopya eder, zira o, şeylerin kendisini gözleyendir, onların kopyalarını değil.

(B 49) Nasıl ki cetvel ve benzeri araçları kullanmayıp sadece diğer evleri kopya eden biri,

inşaat ustası ve iyi bir usta değildir, aynı şekilde sırf başkalarının eylemlerine ya da başka devletlere —örneğin Spartalılara, Giritlilere ya da başkalarına— bakarak ve kopya ederek toplum için yasalar yapan veya devlet içinde etkin kişi de, büyük bir olasılıkla ne iyi bir yasa koyucu, ne de olağanüstü bir adam olacaktır. Zira güzel olmayan birşeyin kopyası da güzel olamaz, ve doğası gereği tanrısal ya da ebedî olmayan şeyin kopyası da, ölümsüz ya da ebedî olamaz. Bütün zanaatkarlardan bir tek filozof öyle yaratılmıştır ki, sadece onun yasaları sürekli ve sadece onun eylemleri doğru ve asildir.

(B 50) Zira bir tek o, bakışı hep doğaya ve tanrısal olana çevrili olarak yaşar. Tıpkı iyi bir gemi kaptanı gibi yaşamını ebedî ve sürekli olana bağlar, ve orada demir atıp kendi kendisinin efendisi olarak yaşar.

(B 51) Bu bilgi aslında teoriktir, ama bize bütün eylemlerimizi ona göre düzenleme imkanını sunar. Tıpkı görme duyusunun her-

hangi birşeyi yaratmaması ya da ortaya çıkar-
maması gibi, çünkü onun görevi sadece, görü-
lebilir şeyleri ayırmak ve açık-seçik kılmak-
tır; ve görme duyusu bize onun yardımıyla
birşeyler yapma imkanı verir ve eylemde
bulunurken bize en büyük yardımı yapar (zira
o duyuya sahip olmasaydık, neredeyse hare-
ket edecek durumda olmazdık.) Aynı şekilde
açıktır ki, teorik olmasına rağmen felsefi bil-
gi yardımıyla sayısız eylemlerde bulunuruz;
onun yardımıyla neye sarılmamız, neyden
uzak durmamız gerektiği konusunda karar-
lar alırız; zaten bu bilgi yardımıyla, iyi olan
herşeyi ediniriz.

(B 52) Kim ki bizim bu söylediklerimizi
sınama görevini üzerine alır, onun şunu açık-
ça bilmesi gerekir: bir insan için iyi olan ve
yaşam için faydalı olan herşey, uygulamada
ve eylemde yatar, sadece iyiyi bilmekte değil.
Bizim sağlıklı kalmamız, sağlıklı olmamızı
sağlayan şeyleri bilmemiz aracılığıyla değil,
onları bedenimize dahil etmekle olur; zengin-

liğin ne olduğunu bilmekle değil, büyük bir servet edinerek zengin olunur; ve herşeyden önemlisi, biz varolanlar hakkında bazı bilgiler edinerek değil, iyi eylemlerde bulunarak güzel ve asil bir yaşam yaşarız,²⁰ zira gerçekten mutlu yaşam budur. Bundan şu çıkmaktadır: felsefe de, eğer iddia ettiğimiz gibi onun da bir yararı varsa, bu yarar, ya iyi eylemde bulunmaktır ya da böylesi eylemleri teşvik etmektir.

(B 53) Madem ki felsefe, bilgeliğin edinilmesi ve uygulanmasıdır, ve bilgelik de en yüce servetlerden sayılmaktadır, öyleyse felsefeden kaçmamak gerekir. Para için Herakles-Sütunlarına kadar gidildikten ve bunun için kendini bir sürü tehlikeye attıktan sonra, niçin felsefe için insan çaba harcamasın ya da güçlüklerle katlanmasın?²⁰ Gerçekten de basit bir insanın yaşamı arzulaması, ama iyi bir yaşamı değil, ve başkalarının onun düşüncelerine kulak vermelerini beklemek yerine onların düşüncelerini izlemesi ve asil olanı

hiç önemsemeden para peşinde koşması tipiktir.

(B 54) Konuşma konusunun yararının ve öneminin artık yeterince kanıtlandığını düşünüyorum. Felsefi bilgi edinmenin, herhangi başka bir servet edinmekten daha kolay olduğu konusunda aşağıdaki düşünceler herhalde ikna edici olabilir.

(B 55) Kendilerini felsefeye adayan insanlara bunun için diğer insanlar para vermezler. Bu tür güçlülere katlanmanın nedeni demek ki para değildir. Başka bilgiler²² için çok çaba sarfetmiş de olsalar, kısa bir zaman içinde kesin bilgiye doğru hızla yol alırlar; bu bana göre, felsefi bilginin ne kadar kolayca edinebileceğinin işaretidir.

(B 56) Bütün insanların kendilerini felsefede yabancı hissetmediklerine ve onunla sevecek ilgilendiklerine dair başka bir argüman ise, onların başka şeyleri önemsememeleridir. Onunla ilgilenmenin bir zevk olduğu, önemsiz bir argüman değildir; yoksa o sırf bir ezi-

yet olsaydı, kimse kendisine onunla uzun süre eziyet etmezdi. Ayrıca felsefenin diğer tüm etkinliklere karşı büyük bir ayrıcalığı vardır; zira bu etkinlikte bulunmak için özel araçlara veya mekanlara gerek yoktur, aksine yer-yüzünün neresinde olunursa olunsun, düşünmeye koyulan biri, önünde duruyormuş gibi her yerde aynı şekilde gerçeği kavrayacak durumda olacaktır.

(B 57) Böylece insanın kendisini felsefeye adayabileceği, felsefenin servetlerin en büyüğü olduğu ve kolaylıkla edinilebileceği kanıtlanmış oldu. Tüm bu nedenlerden dolayı felsefe, coşkuyla yapılmaya değer.

(B 58) >Artık felsefi bilginin asıl görevinin ne olduğuna ve niçin hepimizin felsefi bilgi edinmeye çabaladığına dair sorulara geliyoruz. Bunu şimdi başka bir yola çıkış noktasından hareketle açıklamak istiyorum.<

(B 59) Biz insanlar, ruh ve bedenden ibaretiz; bir yan hükmederken, diğerine hükmedilir; biri kullanırken, diğeri araç olarak vardır.

Hükmedilenin, yani aracın kullanılışı, hükmeden ve kullananla hep belli bir ilişki içindedir.

(B 60) Ruhta bir yandan, doğası gereği hükmeden ve hakkımızda kararlar alan akıl vardır, öte yandan buna uyan ve doğası gereği hükmedilen şey vardır; her ruh kısmı, kendine özgü mükemmelliği geliştirdiği zaman herşey iyi durumdadır; buna ulaşmış olmak, iyi denen şeydir.

(B 61) Herşeyden önemlisi, ruhun en üst seviyede hükmeden ve en değerli parçası²³ kendi mükemmelliğini geliştirdiğinde, bu, mükemmel düzenin hükmetmesi demektir. Doğası gereği birşey ne kadar değerliyse, onun doğası gereği mükemmeliği de o kadar değerlidir. Bu durumda, doğası gereği daha yüksek seviyede hükmeden ve yöneten şey, daha değerlidir, örneğin hayvanlara göre insan. Aynı şekilde ruh da bedenden daha değerlidir (zira ruh daha yüksek seviyede hükmedendir). Ve ruhun içinde de akla ve

düşünme yetisine sahip olan daha yücedir. Zira emreden ve yasaklayan, ve neyin yapılması, neyin yapılmaması gerektiğini söyleyen şey, bu türdendir.

(B 62) Bu ruh kısmının mükemmelliği ne olursa olsun, bu hep, diğerleri ve bizim için mutlak anlamda en değerli şey olmak zorundadır. Şunun iddia edilebileceğini düşünüyorum: bu kısım, ya tek başına ya da öncelikle bizim asıl özümüzdür.

(B 63) Ayrıca: ne zaman ki bir şey doğası gereği olan görevini en iyi şekilde (yani yarım yamalak değil, asıl anlamda) yerine getirir, ancak o zaman o işe iyi demek doğrudur: işte şeylerin bunu yerine getirmesini sağlayan mükemmelliğine, o şeyin en yüce ve asıl mükemmelliği diyoruz.

(B 64) Birleşik ve parçalara ayrılabilir olanın birçok farklı etkinlikleri vardır; ancak doğası gereği parçasız olan ve varlığı <sırf> başka birşeye olan ilişkisine dayanmayan şeyin, zorunlu olarak sırf ona özgü bir yega-

ne mükemmelliğe sahip olması gerekir.

(B 65) Madem ki insan <bütün olarak> basit bir canlıdır ve insan olarak özelliği, akla ve tine sahip olmasından gelmektedir, o zaman en eksiksiz gerçeğe, bu demektir ki varolanlara dair gerçek bilgiye ulaşmak dışında insan için başka hiçbir görev yoktur. Eğer o birçok yeteneğe sahipse, o zaman neyle birşeyi daha iyi yerine getirebiliyorsa, o şey, bu işlerin en değerli olanıdır; örneğin hekimin işi, sağlıktır ve gemi kaptanunki, güvenli deniz yolculuğu. Düşünmenin ya da ruhumuzun düşünen yanının değerli işinin, gerçekliğin araştırılmasından başkası olduğunu söyleyemem, çünkü gerçekliğin araştırılması zaten aslen bu ruh kısmının işidir.

(B 66) Düşünen kısım, bu işini bilgi edinecek yapar, ve bunu, edinilen bilgi ne kadar değerliyse o kadar iyi yapar; bilmenin en yüce hedefi, felsefi bilgidir. Çünkü iki şeyden biri, diğerinden dolayı seçiliyorsa, o zaman bir şeyin onun için seçildiği şey daha değerlidir

ve seçmeye değer olandır, tıpkı örneğin haz-
zın, haz doğuran şeylerle olan ilişkisi ya da
sağlığın, sağlıklı kılan şeylerle olan ilişkisi
gibi; zira biz bunların, onlara neden oldukla-
rını söyleriz.

(B 67) Ruhun farklı farklı işlevleri birbir-
leriyle karşılaştırıldığında, ruhumuzun en
yüce işlevlerinden saydığımız felsefi kavrayış
yeteneğinden daha üstün, seçilmeye değer
başka hiçbir şey yoktur. Zira ruhun bilen kıs-
mı, kendi başına ya da diğer kısımlarla bir-
likte, ruhun geri kalan kısmından daha değer-
lidir, ve onun mükemmelliği, bilmedir.

(B 68) Bu yüzden genel olarak sözü edilen
erdemlerin²⁴ hiçbiri, felsefi kavrayışın sonu-
cu değildir, çünkü o, bunların hepsinin üze-
rindedir.²⁵ Ulaşılan hedef, bu hedefe götüren
bilgiden hep daha üstündür. Öte yandan her
ruh mükemmelliği tabii ki felsefi kavrayışın
bir sonucu ve de mutlu yaşamın kendisi de-
ğildir. Felsefi kavrayış edimsel olsaydı, o zaman
kendinden başka birşeyi meydana getirirdi ki,

tıpkı inşaat zanaatının ev yapması, ama kendisinin evin bir parçası olmaması gibi; buna karşın felsefi kavrayış, <ruh> mükemmelliğinin ve mutlu yaşamın bir parçasıdır. İddia ediyorum ki, mutlu yaşam, ya felsefi kavrayıştan çıkar, ya da onun kendisi mutlu yaşamdır.

(B 69) Bu akıl yürütmeye göre demek ki felsefi kavrayışın üretken bir bilme olması imkansızdır; zira hedef, ona götüren yoldan daha yüksek olmalıdır; ancak felsefi yaşamdan daha yüce birşey yoktur; bu az önce sözü edilen şeylerden ve mutlu yaşam> biridir: ancak bunların ürünü, felsefi yaşamdan başka birşey değildir. Demek ki şunu hep göz önünde bulundurmamız gerekir: sözünü ettiğimiz bilme, teorik bilmedir, çünkü onun hedefinin yaratmak olması imkansızdır.

(B 70) Demek ki, bilmek ve felsefi düşünmek, ruhun asıl görevleridir. Biz insanlar için bu, herşeyden daha fazla seçmeye değerdir, ki bu, görmekten başka bir sonuca götürmese de yine değerli sayılacak olan görme gü-

cüne benzetilebilir.

(B 71) <Bu şu şekilde kanıtlanabilirdi>. Eğer biri birşeyi bu şeye ait olan bir özelliğten dolayı seviyorsa, bu özelliğin o şeyde arttığı oranda o şeyi daha fazla seveceği açıktır. Örneğin biri sağlıklı olduğu için yürümeyi seviyorsa, koşmanın daha da sağlıklı ve kendisi de bunu yapabilecek durumdaysa, koşmayı yürümeye yeğleyecektir, ve yeğlerdi de, eğer bunu önceden bilseydi. <Başka bir akıl yürütme.> Doğru bir kam, bilimsel bilgiye benziyorsa (zira biz, içeriğiyle bilimsel bilgiye benzediği için doğru kanının değerli olduğunu kabul ediyoruz), o zaman bilgi, doğru kanıdan daha fazla seçmeye değer sayılacaktır.

(B 72) Madem ki biz görme yetisini sırf kendisi için seviyoruz, o zaman bu, insanların düşünmeyi ve bilmeyi en üst derecede sevdiklerine²⁶ dair yeterli bir kanıttır, (B 73) zira onlar yaşamı ve böylelikle düşünmeyi ve bilmeyi de sevmekteler. Onlar için yaşam, algıla-

madan ve herşeyden önce görmekten başka bir nedenden dolayı saymaya değer değildir. Belli ki bu görme yetisine sınırsız değer biçerler, çünkü o, diğer algılara olan ilişkisinde bir bilgi gibidir.

(B 74) Demek ki yaşam, yaşam-olmaktan algılamayla ayrılır. Yaşamı biz, algılamasının olmasıyla ve algılama yeteneğiyle tanımlıyoruz. Algılama yeteneği alındığında, yaşam yaşanmaya değmez olur; öyle ki, sanki yaşam toptan yok olur.

(B 75) Algı organları arasında görme yetisinin özel bir yeri vardır, zira o en keskinidir. Bu yüzden de en çok ona değer veririz. Her algı, birşeyi beden aracılığıyla bilme yeteneğidir, örneğin duyma yeteneğinin, kulakların yardımıyla sesler algılaması gibi.

(B 76) Demek ki yaşam, algılamadan dolayı seçmeye değerdir, ve algılama da bir tür bilgidir, ve ruh, algılama aracılığıyla bilgiye ulaşabildiği için biz yaşamı yeğleriz.

(B 77) Ayrıca, az önce söylediğim gibi,

madem ki iki şeyden birini onda <istenen> aynı özellik olduğu için yeğliyoruz, o zaman bundan şu çıkar: duyuşal algılamalar arasında görmek, zorunlu olarak en çok seçilmeye değer ve saygın olamdır, ama bundan ve tüm diğer algılamalardan ve de yaşamın kendisinden de daha çok seçilmeye değer olan şey, felsefi bilgidir, çünkü o, gerçekliğin efendisidir. Bütün insanların, diğer şeyler arasından en çok bilgi edinmenin peşinde olmalarının nedeni budur.

(B 78) Entelektüel yaşamı seçenlerin de özellikle çok iyi yaşayabilecekleri, aşağıda gösterilmiş olsun.

(B 79) Yaşam üzerinde iki anlamda konuşulabilir görünmektedir: imkanı ve gerçekliği açısından. Tesadüfen gözlerini kapasalar da, görme yetilerini kullanarak birşeyi görsele de, göze sahip ve görme yetisiyle doğmuş tüm canlılara, görebilenler deriz. Aynı şey, bilme ve tanıma konusunda da geçerlidir. Birine kullanma ve gerçekten gözleme adını veri-

riz, diğetine ise, yetiye ve bilgiye sahip olma deriz.

(B 80) Yaşamayı algılama yetisine sahip olmak olarak, yaşamamayı ise algılama yetisine sahip olmamak olarak birbirinden ayırıyorsak, ve algılama üzerinde iki anlamda, yani hem algılamanın bayağı anlamda kullanılmasından hem de algılama imkanından (herhalde bu yüzden uyuyan birinin de algıladığını söylüyoruz) söz ediyorsak, o zaman bundan yaşama üzerinde de iki anlamda konuştuğumuz açıkça ortaya çıkar. Uyanık olandan, gerçek ve asıl anlamda yaşıyor diye söz ederiz, uyuyandan ise onun, uyanık olma ve şeyleri gerçekten algılama özelliğini taşıyan eyleme geçme yetisine sahip olduğu için, yaşıyor diye söz ederiz. Bu nedenden dolayı ve <edilgen ile etkin arasındaki> bu ayrımı göz önünde bulundurarak, uyuyanın yaşadığını söylemeye hakkımız vardır.

(B 81) Aynı sözcüğü iki anlamda, bir yandan “burada ve şimdi etkin olma anlamında”,

diğer yandan ise “bir durumda olma” anlamında kullandığımızda, sözcüğün asıl anlamını birincisinin daha iyi verdiğini söyleyeceğiz. Örneğin aynı şekilde, “o bilir”, ya o kişinin bilgisini kullandığı veya buna sahip olduğu anlamına gelir; “o görür”, ya onun bir şeyi gördüğü ya da görme yetisine sahip olduğudur; her iki durumda da ilk anlam daha yüksek değere sahiptir.

(B 82) Eğer konuşulan sözcük, bir şey için bir ve aynı şey ise, o zaman “daha üstündür”-den sadece fazla olma anlamında değil, mantıksal öncelik anlamında da söz ederiz. Örneğin sağlığın, sağlık veren şeyden daha daha üstün iyi-şey olduğundan, ve doğası gereği daha üst derecede seçmeye değer olan bir şeyin, <iyi birşey> meydana getirenden daha üst derecede iyi-şey olduğundan söz ederiz. Buna rağmen, tam aynı anlamda olmasa da, her iki durum için de aynı sözcük: <iyi>nin kullanıldığını gözleriz, zira biz hem yararlı şeylere hem de mükemmelliğe iyi diyoruz.

(B 83) Bu nedenle, uyanık olanın, uyuyandan ve ruhu ile etkinlik içinde olanın, sadece ruha sahip olandan daha üst derecede yaşadığını söylemeye hakkımız vardır. <Mantıksal önceliği göz önünde bulundurduğunuzda, söyleyebiliriz ki> ikinci olarak sözü edilen, birincisi yaşadığı için yaşar, zira o etkin ya da edilgen yaşayacak bir yapıdadır.

(B 84) Etkin olmak herhalukarda şu demektir: eğer biri sırf bir eylemi yapma yeteneğine sahipse, <o zaman o kimsenin etkin olduğunu söyleriz>; eğer birkaç yeteneğe sahipse, bu yeteneklerden en değerlisini kullandığı zaman <o kimsenin etkin olduğunu söyleriz>, örneğin bir flütçü, aulos²⁷ çaldığı zaman; ayrıca o aulos çaldığında, ya mutlak anlamda ya da yüksek bir derecede etkindir <bu demektir ki, o güzel çalmaktadır>; “etkin olma” sözcüğünü kullandığımız diğer durumlarda da bu hemen hemen böyledir. Demek ki, doğru şekilde eylemde bulunan kişinin, aynı zamanda üst düzeyde eylemde bulunduğunu söyle-

memiz gerekir. Zira bir eylemi güzel ve tam yapan biri, bir hedefin <yani iyinin> peşindedir ve doğal bir şekilde eyler, <bu demektir ki o, doğanın ona emretmiş olduğunu yapar>.

(B 85) Daha önce söylediğim gibi, ruhun etkinliği ya sırf ya da öncelikle düşünme ve akıl yürütmekten ibarettir. Öyleyse, doğru düşünen kişinin, daha üst düzeyde yaşadığı, ve gerçeği bilmeye en çok çabalayan kişinin, en üst düzeyde yaşadığı, kolaylıkla görülebilir ve herkesin kolaylıkla yapabileceği bir çıkarımdır; gerçeği bilmeye çabalayan kişi bunu düşünerek ve en kesin bilgiye dayanarak yapar.²⁸ Mükemmel yaşam, felsefe yaparak felsefi bilgi edinenler için vardır.

(B 86) Madem ki her canlı için yaşam, varolmayla özdeştir, o zaman bütün insanlar arasında bir tek filozofun, varolmanın en büyük yoğunluğuna sözcüğün asıl anlamında ulaştığı açıktır, özellikle felsefi anlamda etkin olduğu ve düşüncesini, tüm varolanlar ara-

sında bilgiye en açık olana²⁹ yönelttiği zaman.

(B 87) Ayrıca, tam yetkinlikle yapılan ve engelsiz olan edimler kendiliğinden haz kaynağı olduklarından, felsefi etkinlik bu yüzden, bütün etkinliklerin en çok haz verenidir.

(B 88) Ancak haz, etkinliklerle farklı farklı ilişkilerde olabilir. Hazla içmek ile kendini hazla içmeye vermek aynı şey değildir. Zira hiçbir şey, birinin susamamışken içmesine engel değildir, aksine içmekten haz duyduğundan değil, bir yerde otururken, birşeyi seyrederken ya da kendisi seyredilirken, ona tat vermeyen birşey içebilir. O zaman onun haz duyduğunu ve hazla içtiğini söyleyeceğizdir, ancak onun hazzı içmekten gelmemektedir, ve hazzı, içme hazzı değildir. Aynı şekilde yürümeye, oturmaya, öğrenmeye ve her türden harekete haz ya da acı verici deriz, tam bunları yaparken beklenmedik üzere haz ya da acı duyduğumuzdan değil, bu edimler dolayısıyla haz ya da acı duyduğumuz için.

(B 89) Bu yüzden haz verici yaşamı, bu

yaşamı sürenler için haz verici olduğundan, haz vericidir diye adlandırırız; yaşamda birşeyden haz duyanların değil, yaşamın kendisinin onlar için bir haz olduğu ve yaşamın kendisinden haz alanların, haz veren bir yaşam sürdürdükleri söylenebilir.

(B 90) Bu türden düşüncelere dayanarak, uyanık olanın uyuyandan, düşünenin düşüncesiz olandan daha üst düzeyde yaşadığını söylüyoruz, ve iddia ediyoruz ki, yaşam hazzı, ruhu kullanmaktan gelmektedir; ruh etkinliği, asıl anlamda yaşamaktır.

(B 91) Ruhla birçok tarzda etkin olunabilir; ama bunlardan en önemlisi, olabildiğince yoğun düşünmektir. Demek ki, felsefi düşünceden çıkan hazzın, ya sırf ya da öncelikle yaşam hazzı olduğu kesindir. Öyleyse hazla yaşamak ve asıl anlamda haz duymak, bir tek ya da öncelikle filozoflara özgüdür. Zira varlığın en üst ilkeleriyle beslenen ve onlara verilmiş mükemmelliği hep koruyan en gerçek anlamdaki düşüncelerimizin etkin-

liği aynı zamanda, tüm diğer etkinlikler arasında en çok yaşam hazzı yaratandır.

(B 92) İşte akla sahip olanlar, gerçek ve iyi hazlar duymak için, demek ki felsefe yapmalıdır.³⁰

(B 93) <Entelektüel yaşam, insanı mutlu eder mi?>³¹ Mutlu yaşama neden olan ayrıntıları sırf gözden geçirmekle değil, sorunun içine daha derinlemesine girmekle ve yaşam mutluluğunu bütün olarak ele almakla da, aynı sonuca ulaşıyoruz. Şunu açıkça saptamış olalım: entelektüel yaşamın yaşam mutluluğuna olan ilişkisi, onun kişiliğimize olan ilişkisi gibidir, yani bizim nasıl bir insan olduğumuzdur, değerli mi yoksa değersiz mi?³² Zira bütün insanlar, ya yaşam mutluluğuna götüren şeyi ya da yaşam mutluluğunun bir sonucu sayılan şeyi, seçmeye değer bulurlar; ayrıca, bizi mutlu kılan şeylerin bazıları zorunludur, bazıları haz vericidir.

(B 94) Yaşam mutluluğunu, ya düşünme gücü ve bir tür bilgelik, ya erdemlilik, ya en

yüksek derecede haz, ya da bunların hepsi olarak tanımlamaktayız.

(B 95) Madem ki yaşam mutluluğu, düşünme gücüyle aynı şeydir, o zaman yaşam mutluluğuna bir tek filozofların sahip olacağı açıktır; eğer ki yaşam mutluluğu, ruh mükemmelliği ya da haz dolu yaşam ise, o zaman buna yine ya öncelikle ya da sırf filozoflar sahiptir. Bizim içimizdekilerde en iyi şey, hükmeden şeydir;³³ hepsi teker teker birbirleriyle karşılaştırıldığında bunların en çok haz vereni ise, düşünme gücüdür. Biri, yaşam mutluluğuna bunların hepsinin neden olduğunu iddia ettiği zaman bile, yine de düşünme gücünün en önemli öge olduğunu söylemek gerekir.

(B 96) Bu yüzden becerebilen herkesin felsefe yapması zorunludur. Çünkü felsefe yapmak, ya mükemmel yaşamın kendisidir, ya da —sırf bir imkanı söylemek gerekirse— ruhu oraya en çabuk götürendir.

(B 97) Genel olarak kabul gören düşünce-

lere değinerek konumuza açıklık kazandırmanın yeri gelmiştir.

(B 98) Herkes kabul eder ki, hiçbir insan, en büyük servet ve en kudretli güçle donatılmış, ama elinden düşünme gücü alınmış ve akıl hastası olduğu bir yaşamı seçmek istemez; bunu, en derin hazları yaşayabilecek ve bazı delilerin yaptıkları gibi yaşayabilecek olsa bile yapmaz; belli ki, insanlar en çok düşünme gücünden yoksun kalmaktan kaçınırlar. Ancak görüldüğü gibi, düşünme gücünden yoksun olma, düşünme gücüne karşıttır, ve bu iki karşıtın birinden kaçınılırken, diğeri yeğlenir.

(B 99) Zira hastalıktan kaçmayla, sağlığı seçeriz. Bu akıl yönetmeye dayanarak da, düşünme gücünün herşey arasında en çok seçilmeye değer şey olduğu görünmektedir, ve de bunun nedeni, bundan başka birşeyin çıkarılabilecek olması değildir. (Bu konudaki genel bir kanı, bunu ispatlamaktadır.)³⁴ Çünkü biri herşeye sahip olsa bile, —ancak

bu şahsın düşünen ruh kısmı onulmaz hasta ise— onun için yaşam hiç de seçilmeye değer birşey olmazdı, çünkü böyle bir yaşamın diğer avantajlarının da bir yararı olmazdı.

(B 100) Bu yüzden felsefeyle tanışan ve ondan tad alma yeteneğindeki insanların hepsi, diğer şeylerin değersiz olduğunu söylemekteler; bu nedenle içimizden hiç kimse, yaşamın sonuna kadar sarhoşluk durumu içinde olmaya ya da çocuk³⁵ kalmaya tahammül edemeyecektir.

(B 101) Aynı nedenden ötürü, uyumak her ne kadar çok hoş ise de ve uyuyanın her türlü olası hazları tattığını düşünsek bile, hiçbir şekilde <uyanık olmaya> yeğlenemez; zira uyurkenki görüler sahtedir, buna karşılık uyanık olanın görüleri hakikidir. Zaten uyanık olma ile uyuma arasındaki fark, şundan başkası değildir: ruh, uyanıkken sıkça gerçeği görür, ama uyurken hep yanıılır; zira bütün rüyalar resimdir ve gerçek değildirler.

(B 102) Normal insanın ölümden korkma-

sı, ruhun bilme arzusuna işarettir. Ruh, tanımadığı şeyden, karanlık ve tanıdık olmayan-
dan kaçır, ve görülebileni ve tanınanı doğası
gereği arar. Herşeyden önce şu nedenden
dolayı, bizim güneşi ve ışığı görmemizi onla-
ra borçlu olduğumuz şeylere sonsuz derece-
de saygı göstermemiz gerekmektedir; aynı
şekilde bizim en değerli servetlerimizin kay-
nağı olan anne ve babalar karşısında saygı
duymamız gereklidir; bana öyle geliyor ki,
bizim birşeyi bilmemizin ve görmemizin
nedeni onlardır. Bize tanıdık şeylerin ve
insanların bizim için sevinç kaynağı olmalara-
rı, aynı nedenden dolayıdır ve işte bu bize
tanıdık insanları arkadaş diye adlandırırız.
Tüm bunlar açıkça göstermektedir ki, biz,
tanıdık, görülebilen ve açık olanı sevmekte-
yiz; madem ki tanıdık ve açıkça görüleni sevi-
yoruz, o zaman aynı şekilde zorunlu olarak
bilgilenmeyi ve düşünmeyi de severiz.

(B 103) Ayrıca durum, düşünme gücünde,
tıpkı insanların sırf yaşayabilmek için elde

ettikleri şeylere sahip olması ile mutlu olmak için elde ettikleri şeylere sahip olmasının aynı şey olmaması gibidir. Sırf yaşamak için kullandığımız düşünme ile mükemmel yaşam için kullandığımız düşünmenin, aynı şeyler olmadığını düşünüyorum.³⁶ Normal insanın sadece birini kullanmasını hoş görmek gerekir; o her ne kadar mutluluğu dilese bile, sırf yaşamın üstesinden gelebilmek de ona yetebilir. Ancak eğer biri, her pahasına yaşamak gerekmez diye düşünüyorsa, o zaman onun her türlü zorluğu üstlenerek ve elinden gelen herşeyi yaparak, onunla gerçeği görebileceği düşünme gücüne ulaşmaya çalışmaması gerçekten gülünçtür.

(B 104) Aynı sonuca, insan yaşamına önyargısız baktığımızda da varabiliriz. O zaman insanlara büyük görünen bütün şeylerin, bir gölge oyunundan başka birşey olmadığı ortaya çıkardı. Bu yüzden haklı olarak insanın bir hiç olduğu ve hiçbir insansal şeyin, ebedî olmadığı söylenir. Zira güç, büyüklük ve

güzellik, gülünç şeylerdir ve hiçbir değerleri yoktur; onlar sadece bize öyle görünürler,³⁷ çünkü hiçbir şeyi tam olarak görebilecek durumda değiliz.

(B 105) Çünkü eğer biri söylendiği üzere Lynkeus gibi duvar ve ağaçların içini görece kadar keskin görebilseydi, o zaman hiç Alkibiades³⁸ gibi imrenilen bir insana bakmaya katlanır mıydı? Eğer bu insanın hangi sefil şeylerden meydana geldiğini de görseydi? Şeref ve saygınlık, diğerlerinden daha fazla peşinde koşulan bu şeyler, ifade edilemez anlamsızlıklarla doludur; zira ebedî şeyden bir parça görmüş biri, bu tür şeyler için çaba sarfetmeyi budalaca bulur. İnsansal şeyler arasında ne, uzun sürelidir ve süreklidir ki? Sırf zayıflığımız ve yaşamımızın kısılalığından dolayı bunun bize büyük göründüğünü düşünüyorum.

(B 106) Bu göz önüne alındığında, başka kim kendisinin mutlu ve bahtiyar olduğunu düşünecektir? (Gizem öğretilerinde söylendi-

ği gibi) sanki hepimiz birşeyin cezasını çekmek üzere doğa tarafından yaratılmışız! Zira eski bilgelerin şu deymi pek yücedir: ruhun, cezasını çekmesi gerekmektedir ve bizler ne olduğu bilinmez büyük suçların cezası için yaşamaktayız.

(B 107) Aşağıdaki resimleme, bana göre ruhun bedenle olan bağıını iyi göstermektedir: söylendiğine göre Tyrrhenien'de çoğu zaman onlarla yüzyüze gelecek şekilde tutuklulara ceset bağlayarak işkence yapılmış, böylelikle ruh da, gerilmiş ve bedenin algılayabilen her organına yapışmış görünmektedir.

(B 108) Demek ki insan için, içimizdeki akıl ve düşünme gücü olarak bulunan şeyden başka çaba harcamaya değer tanrısal ya da bizi mutlu kılacak hiçbirşey yoktur. Bizim olan şeylerden bir tek bu, ebedî ve tanrısal görünmektedir.

(B 109) Doğa karşısında acınası bir halde ve zorluklarla karşı karşıya da olsa insan

yaşamı, akıl ve düşünme gücünden pay alma yeteneğiyle öyle düzenlenmiştir ki, insan, diğer canlılarla karşılaştırıldığında, bir tanrı gibi görünmektedir.

(B 110) Zira şairler yerinde olarak şunu söylemekteler: “akıl, bizim içimizdeki tanrıdır” ve “insansal yaşam, içinde tanrıdan bir parça barındırır”. Demek ki öyleyse ya felsefe yapmalı, ya da yaşama veda etmeli ve buralardan gitmeli;³⁹ zira bütün diğer şeyler, sadece budalaca konuşma ve boş lakırdı olarak görünmektedir.

DİPNOTLAR

- ¹ Ünlü hocalardan ders almak için, krş. B 53
- ² Sokrates'in ana düşüncesi, bkz. Platon: Apologie 30 b
- ³ Bedensel ve ruhsal uyumun koşut görülmesi, Platon'un bir temel düşüncesidir. Bkz. Gorgias, 478 a, 503 c
- ⁴ Krş., Politika, VII, I 1323 b 5
- ⁵ he epitaktike phronesis, Eth. Eud. II 1, 1220 a 9; VII 3, 1249 b 14; Eth. Nik. VI 2, 1143 a 8. - Platonik bir düşünce; bkz. Politikos 259 e - 260 c — 'yanılgıdan uzak' düşüncesinin ardında >orthos logos< (doğru düşünme) tasarımı yatmaktadır.
- ⁶ Bunun için bkz.: Aristoteles, Fizik II 8, 199 a 16
- ⁷ Bir amaç için olmayan bilgi aynı şekilde: Metafizik, I 2, 982 b 19-28
- ⁸ Bu metnin ifadesi Iamblichos tarafından çok değiştirilmiştir ve yer yer güvenilir değildir.
- ⁹ Felsefeye adanmış bir yaşam tarzında, bios theoretikos
- ¹⁰ B 30'daki metin Iamblichos tarafından yapılmış bir özetlemedir; kullanılan dil, yer yer Aristoteles'in dili değildir.
- ¹¹ Yâni iki bilgi alanı: etik ve doğa felsefesi

- ¹² Burada Aristoteles 4-neden-öğretisine gönderme yapmaktadır.
- ¹³ Kavramlar binasında Aristoteles terim olarak cins (genos), ayırıcı özellik (diaphora), tür (eidos) ve tekili (atomon) birbirinden ayırır; bu kavramlar hep görelidirler.
- ¹⁴ Ai akrotatai aitiai, diğer şeyleri onların yardımıyla analiz edip kavradığımız ilke anlamında düşünme kavramlarıdır, Metafizik 1003 a
- ¹⁵ Doğanın ilkeleri anlamında bir bilgi kastedilmektedir. Fizik, I, 8, 191 a 25: ten aletheian kai ten physin ten ton onton.
- ¹⁶ Bunu Platon'un Gorgias'ındaki tartışma ile karşılaştırınız: 488 b; ayrıca Aristoteles: Eth. Nik., 1180 a 21
- ¹⁷ Krş. Platon'un Gorgias dialogundaki tartışma 488 b, Eth. Nik. X 10, 1180 a 21
- ¹⁸ Isokrates, astronomi, geometri ve diğer bilimlerle uğraşmanın çok yararlı olmadığını iddia etmektedir (Antid. 261-263).
- ¹⁹ Aristoteles'in buradaki akıl yürütmeleri için bkz. Platon: Devlet, 533 b-c
- ²⁰ Krş. Eth. Nik. I 8, 1098 a 21
- ²¹ Krş. Platon, Devlet 504 d-e
- ²² Aristoteles burada Platon'un Akedemisindeki Geometriden Dialektiğe kadar olan felsefi eğitim planını gözönünde bulunduruyor olabilir. Bkz. Platon, Devlet 521 c – 532 a.
- ²³ Kastedilen şey, nous (akıl) dır.
- ²⁴ Aristoteles dört erdemi kastetmektedir: andreia (cesurluk), sophrosyne (ölçülülük), dikaiosyne (âdil olma) ve sophia (bilgelik); Platon bundan >Devlet<'te söz eder: 491 c
- ²⁵ Zira phronesis, hem zihin hem de ahlak alanında hükmeden güçtür.
- ²⁶ Krş. Metafizik I, 980 a 21
- ²⁷ İki çubuklu flüt

- ²⁸ Bu demektir ki, ilke (archai) ve nedenlerden (aitiai) yola çıkarak.
- ²⁹ Yani diğer şeyleri onların yardımıyla bildiğimiz ilkelere.
- ³⁰ Bu düşüncenin ifadesi, Iamblichos tarafından değiştirilmiştir.
- ³¹ B 93 – 96 Iamblichos tarafından pek kısaltılmış eudaimonia (mutluluk) üzerine fragman metinlerdir.
- ³² Krş. Eth. Nik. VI, 13, 1144 b
- ³³ Krş. Magna Moralia I 2, 1187 b 20; Eth. Nik. III 7, 1113 b 20; zira eylemlerinin yaratıcısı, insanın kendisidir: Eth. Nik. III 7, 1113 b 18
- ³⁴ Iamblichos'un eklemesi
- ³⁵ Aynı şekilde Eud. Eth. I 5, 1215 b 22
- ³⁶ Bildiğimiz şeyi burada açıkça söylemektedir, yani phronesis hem yaşam zekiliği hem de teorik düşünme anlamına gelir.
- ³⁷ Bu demektir ki onlar sadece phainomena agatha'dırlar, bize gerçekten iyi şeyler gibi görünen, bizim öyle saydıklarımızdır.
- ³⁸ Bu isim Iamblichos'ta bulunmamaktadır, ama Boethius'ta vardır, o ise bunu büyük ihtimalle Ciceros Hortensius'tan almıştır.
- ³⁹ Krş. Platon: Gorgias 512 a, Theaitos 176 ab, Phaidon 64 a